

KAPITOLA PRVNÍ

MODLITEBNÍ ŽIVOT

Můj Bože, Tvůj výtvor Ti odpovídá!

ALFRED DE MUSSET

Mou modlitební knížkou jest Láska Kristova.

GERHARD TERSTEEGEN

Modlitba je klíčem k nebesům a Duch pomáhá víře tímto klíčem otáčet.

THOMAS WATSON

Na jedné ze severoevropských katedrál můžeme obdivovat znamenitý figurální haut-relief znázorňující modlitební život. Je rozdělen na tři oddíly. První z nich upozorňuje na apoštolskou zásadu: „Bez ustání se modlete.“ Vidíme na něm průčelí rozlehlého chrámu s výhledem na tržiště. Na velkém náměstí se hemží zástupy nedočkavých lidí, gestikulujících, smlouvajících – je zřejmé, že se všichni pokoušejí něco získat. Avšak Jeden z nich, s trnovou korunou a oděvem utkaným bez jediného švu odshora dolů, prochází mlčky hlučným davem a podrobuje nejdychtivější srdce posvátné bázni.

Druhý oddíl zachycuje vnitřní část chrámu a ilustruje společné církevní bohoslužby. Kněží v bílých

rouchách přecházejí sem a tam. Přinášejí olej do lampy, vodu do lavatoria a krev z oltáře. Jejich úmysly jsou čisté. S očima upřenými k neviditelné slávě plní povinnosti svého posvátného poslání.

Třetí oddíl nás uvádí do vnitřní, nejsvětější svatyně. Osamělý věřící vstupuje za oponu, tichý a skromný před tváří Boží, a sklání se před přihlížející šekínou, oblakem Boží přítomnosti. Tento reliéf znázorňuje skrytý modlitební život, o němž Mistr hovořil známými slovy: „Když se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se k svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí“ (Matouš 6,6).

Náš Pán pokládá za samozřejmé, že se Jeho lid bude modlit. V Písmu je také obvyklé, že modlitební povinnost není výslovně požadována, spíše naznačována. Vzhledem k tomu, že nám byl božsky vštípen instinkt, naší přirozeností je dovolávat se Boha, živoucího Boha. A navzdory tomu, že tento instinkt může být potlačován hříchem, probouzí se k moci vědomím vykoupení. Teologové všech škol a křesťané všech typů se v uznání tohoto principu nového života shodnou. Jan Zlatoústý prohlásil: „Spravedlivý neupustí od modlení, jinak by přestal být spravedlivým,“ a Augustin: „Kdo miluje málo, modlí se málo; kdo miluje hodně, modlí se hodně,“ a Richard Hooker: „Modlitba je první věc, která stojí na počátku spravedlivého života, a poslední věc, s níž spravedlivý život končí,“ a Père La Combe: „Ten, jehož srdce je čisté, se nikdy nepřestane modlit, a ten, jenž se modlí trvale, poznává, jaké to je, mít čisté srdce,“ a John Bunyan: „Pokud se nemodlíš, nejsi křesťan,“

a Richard Baxter: „Modlitba je dechem nové bytosti,“ a George Herbert: „Modlitba... krev duše.“

Nicméně i když je naše závislost na Bohu instinktivní, žádná povinnost nám není kladena v Písmu na srdce s takovou vroucností, jako trvalé spojení s Bohem. Hlavním důvodem požadavku nepřetržité komunikace je *náročnost modlitby*. Ve své podstatě jde o lopotný podnik. V rámci našeho snažení zachovat ducha modlitby jsme nuceni čelit vládám a mocnostem temnoty.

„Drahý křesťanský čtenáři,“ píše Jacob Boehme, „modlit se správně je vskutku seriózní práce.“ Modlitba je nejúchvatnější energie, jíž je lidský duch vůbec schopen.²

V jednom ohledu je to sláva a požehnání, v jiném lopota a dřina, bitva a smrtelná muka. Vzhůru sepnuté ruce se začnou třást dlouho předtím, než je území dobyto, napjaté šlachy a zrychlený dech prozrazují vyčerpání „nebeského pěšáka“. V důsledku tíhy, jež se zmocňuje bolavého srdce, vystupuje na čele pot i za chladného půlnočního povětří. Modlitba je povznesením k zemi upoutané duše k nebesům, vstupem očištěného ducha do svatosti a stržením třpytivého závoje, uzavírajícího vstup do slávy Boží jako opona. Je to vize neviditelného světa, rozpoznání mysli Ducha, úsilí zformulovat slova, jež člověk nemůže vyslovit.

„Člověk, jakmile se jednou doopravdy pomodlí,“ říká John Bunyan, „již nikdy není schopen ústně či písemně vyjádřit ony nevýslovné pocity, náklonnosti, tužby a touhy, jež Bohu modlitbou sdělil.“ Majestátní energii v přímluvné modlitbě vykazovali svatí církve judaistické – „Bušení do nebeských bran bouřemi

modlitby.“ Brali hradby království nebeského útokem. První křesťané osvědčovali svoje kvality na poušti, v žaláři, v aréně a spoléhali na pravdu Mistrových slov: „[Kdo] nebude pochybovat, ale bude věřit, že se stane, co [Bůh] říká, bude to mít.“ Jejich duše stoupaly k Bohu v prosebné modlitbě jako plamen šlehající z oltáře vzhůru k nebesům.

Talmudisté potvrzují, že ve zbožném životě je třeba přísně dodržovat čtyři věci a jednou z nich je modlitba. Jeden z nich, jenž se v Kronenbergu setkal s Gerhardem Tersteegenem, o Tersteegenovi řekl: „Zdálo se mi, že se odebral přímo na nebesa a rozplynul se v Bohu; ale často byl během modlitby bílý jako stěna.“ David Brainerd si povšiml, že se při jedné příležitosti během prosebné modlitby nacházel ve stavu „extrémního zbytnění“ duše, kdy klečel a prožíval „taková muka a prosil s takovou vážností a neodbytností“, že když se posléze postavil na nohy, cítil se být „nesmírně slabě a vyčerpaný, že jsem v chůzi sotva udržel směr. Končetiny mi ochably, pot mi stékal po tvářích a po těle a cítil jsem, jako by se moje lidská podstata chystala rozpustit.“ Jeden současný spisovatel nás upozornil na Johna Fostera, který trávil ve svém kostelíku celé noci, pohroužený do duchovních cvičení. Neklidný duch jej nutil přecházet sem a tam, až jeho nepokojné nohy vyšlapaly v uličce mezi lavicemi viditelnou trasu.³

Uvést lze samozřejmě spoustu dalších příkladů, ale není nutné hledat mimo Písmo, abychom našli převládající zásady a příklady, jež nás informují o náročnosti modlitby. K tomu postačí prosebná modlitba žalmisty: „Zachovej mi život podle svého slova... Po tvých

ustanoveních tak toužím, svou spravedlností mi zachovej život... Podle svého milosrdenství mi zachovej život, svědectví tvých úst se budu držet... Podle svého milosrdenství mě vyslyš... podle svého soudu mi zachovej život... Pro své jméno mi zachovej život“; a stížnost evangelikálního proroka: „Nebylo nikoho, kdo by vzýval tvé jméno, kdo by procitl a pevně se tě chopil.“ Víme, co v modlitbě znamená „pachtit se“, „lopotit se“, „zápasit“, „zoufale se snažit“?⁴

Jiné vysvětlení náročnosti modlitby spočívá ve skutečnosti, že jsme po spirituální stránce omezení, ohlušení „hlukem střelců mezi napajedly“. Svatý Pavel nás nabádá udržet si svou modlitební energii „proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla“. Dr. Andrew Bonar často říkával, že syrský (aramejský) král nenařizoval svým velitelům bojovat s velkým či slabým nepřítelem, nýbrž vždy jen s králem Izraele. Zdá se totiž, že vládce nadzemských mocí vkládá veškeré své síly do útoku proti duchu modlitby. Kdyby zvítězil v této bitvě, vyhrál by válku. Někdy jsme si satanského podnětu, namířeného bezprostředně proti modlitebnímu životu našich duší, vědomi. Někdy jsme uvedeni do stavu prožitku „vyprahlosti“, zkušenosti s pouští, a tvář Boží nad námi temní. Někdy, když se co nejušilovněji pokoušíme všechny myšlenky a představy podříditi poslušnosti Kristu, podléháme jakési rozháranosti a nepokoji. Někdy jako nástroj, jímž ďábel odvrací naši pozornost od procvičování modlitby, slouží prostě vrozená lenivost naší povahy. S ohledem na všechny tyto nástrahy musíme být horliví a odhodlaní a dávat pozor jako

strážný, jenž má na paměti, že lidské životy závisejí jen na jeho bdělosti, duchapřítomnosti a odvaze.⁵

„Co vám říkám,“ pravil Pán svým učedníkům, „říkám všem: Bděte!“ Jsou chvíle, kdy i bojovníci Kristovi ztrácejí pozornost a víru a přestávají bděle strážit dar modlitby. Vy, kteří čtete tyto řádky a uvědomujete si ztrátu schopnosti přimlouvav se, nedostatek radosti z komunikace, nesnáze či odmítání vyzpovídat se, vězte: „Rozpoemeň se, odkud jsi klesl, navrať se a jednej jako dřív.“⁶

*Och, nebeské hvězdy, blednoucí, planoucí,
och, vlny pod nimi, šeptající!
Země či nebesa či já, stejní byli jsme
i loni, před rokem!*

*Hvězdy na výšinách si zachovávají svůj kout,
vlny svůj navyklý vodní proud;
Láska je ztracena, láska, již býval jsem
loni, před rokem.⁷*

Jediným lékem na tento liknavý stav myslí je „oživit naši lásku“, jak píše biskup Polykarp církvi v Efesu, „v krvi Boží“. Požádejme o osvěžující dar Ducha svatého a rozhybejme svá umdlévající srdce novým odhalením *Božího milosrdenství*. Nepevnosti našeho charakteru pomůže Duch. Dostane se nám naprostého slitování Syna Božího, jenž nás obleče horlivým zápallem jako rouchem, roznítí naše náklonnosti nejmnějším plamenem a naplní naše duše nebesy.

„Lidé by se měli modlit vždycky a“ – i když ochabování ducha doléhá na modlitbu jako stín – „neměli by

umdlévat a ztrácet vědomí.“ Substrát, v němž modlitba víry zapouští kořeny, je život v nepřetržitém spojení s Bohem, v němž se okna duše za všech okolností otevírají směrem k Městu klidu. Skutečný potenciál modlitby nepoznáme, dokud svá srdce neochvějně nenakloníme k Bohu a dokud se v myšlenkách neosvobodíme od zvažování pozemských věcí a jakýmsi božským instinktem se neobrátime k Němu. Órigenés sám o svém vlastním životě prohlásil, že představoval „jednu jedinou neutuchající prosebnou modlitbu“. Ze všech prostředků je to jako nástroj pro realizaci dokonalé představy o křesťanském životě prostředek nejdůležitější. Spojení mezi věřícím a jeho Pánem by se nikdy nemělo přerušit.⁸

„Vize Boží,“ říká biskup Westcott, „činí ze života nepřetržitou modlitbu.“ A skrze tuto vizi se všechny pomíjivé záležitosti vyřeší samy a zobrazí se ve vztahu ke světu neviditelnému. V širším smyslu je modlitba souhrnem veškerých služeb, jež poskytujeme Bohu,⁹ takže veškeré plnění povinností je v jistém smyslu vykonávání pobožnosti. Tím je odůvodněno i známé rčení „práce je bohoslužba“ (*work is worship*). „Modlím se,“ říká žalmista (Žalm 109,4). „V každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu,“ pravil apoštol.

Ve Starém zákoně se o životě zasvěceném modlitbě často hovoří jako o „chození“ s Bohem. Henochochodil s Bohem se sebedůvěrou, Abraham bezchybně, Elijáš věrně a oddaně, Léviho synové v pokoji a spravedlnosti. Nebo se hovoří o přebývání s Bohem ve stanu setkávání, o tom, jak se Jozue ze svatostánku nikdy nevzdával; nebo o tom, jak někteří starodávní umělci

a řemeslníci přebývali s králem a pomáhali mu. Modlitební život je vždy popisován jako stoupání duše před Posvátnou tvář Boží. Podobá se planetám, jež „svou odhalenou tvář“ nastavují světlu klidné tváře slunce, nebo květině, jež se natahuje ke světlu, prozářená krásou, koupající se ve vůni. Jindy se říká, že modlitba je soustředění všech schopností ke chvalořečení v horlivém nadšení, posvátné úctě a lásce. Stejně jako se soustředěným úsilím může podařit sladit protichůdné disharmonické hlasy a dosáhnout souladu, mohou převládající spirituální podněty sjednotit srdce v bázni před Božím jménem.

Nejznámější a patrně nejpůsobivější popis modlitby ve Starém zákoně najdeme v oněch četných pasážích, v nichž se hovoří o spojení s Bohem jako o čekání na Něho. Jeden velký učenec nám poskytl krásnou definici čekání na Boha: „Čekat neznamena jen zůstat nečinný či apatický. Znamená to očekávat – těšit se s trpělivostí, poslušností a pokorou. Znamená to toužit, ne však netrpělivě; těšit se, nehněvat se kvůli prodlevě; vyhlížet, ne však nepokojně; podvolit se, když se On nedostaví, a nedovolit mysli protestovat, když nabude dojmu, že On nepřijde.“¹⁰

Nedovolme nikomu tvrdit, že je takový život vizionářský a neužitečný. Reálný svět není oním halícím závojem zdravého rozumu. Realita patří do sféry nebeských věcí v pozadí. Jejich pozemským odrazem jsou „vzorce“ a „korespondence“. Může být někdo praktičtější než Bůh? Kdo, s výjimkou „Syna člověka, jenž je na nebesích“, dokázal tak moudře podřídit svoje úsilí situaci a okolnostem, jimž byl povolán čelit? Ti, kteří se

dobře modlí, vykonávají svou práci dobře. Ti, kteří se modlí nejvíc, dosahují nejlepších výsledků.¹¹ Tauler o tom výstižně prohlásil: „V Bohu nejsou žádná omezení.“

Pěstováním modlitebních návyků se platnost tohoto tvrzení za všech okolností potvrzuje.

Nejvíce se to ukazuje v čase nouze. Tehdy se modlí všichni. Mojžíš se zastavil na pobřeží Rudého moře a sledoval paniku, již začala dítka izraelská podléhat, když si uvědomila, že mají v patách faraónovy válečné vozy. „Proč ke mně úpíš?“ zeptal se jej Bůh. Když Nehemjáš stanul před králem Artaxerxem, monarcha si všiml jeho zarmouceného srdce a řekl mu: „Proč vypadáš tak ztrápeně? Vždyť nejsi nemocný! Bezpochyby se něčím trápíš!“ Tento dotaz Nehemjášovi umožnil zformulovat odpověď v duchu tří měsíců modliteb. A vroucí prosebná modlitba, která během oněch dlouhých měsíců stoupala k Bohu, vyústila v jediné vášnivé vyjádření: „Pomodlil jsem se k Bohu nebes.“

A opět: ten, kdo tráví život v přátelském vztahu s Bohem, neustále hledá a nachází příležitosti, jak si pohotově a často zajistit přístup před trůn milosti. Apoštolové přicházeli se všemi svými povinnostmi pod kříž. Jejich věrné duše stoupaly s adorací a chválou k nebesům v Ježíšově jménu. Prvotní křesťané se nikdy nesešli bez vzývání a blahořečení a nikdy se nerozešli bez modlitby. Středověcí světci považovali každou pomíjivou událost za důvod k přímluvné modlitbě, ať už jí byl stín na ciferníku hodin, zvonění kostelního zvonu, přelet vlaštovky, východ slunce či padající list.

Závazek, který si dal Sir Thomas Browne, je sice dobře známý, ale můžeme si ho zde dovolit připomenout: „Modlit se všude, kde k tomu tiché prostředí vybízí; v každém domě, na silnici, na ulici; a neznat v tomto městě žádnou uličku, na níž bych byt' i jen jedinkrát zapomněl na svého Boha a Spasitele; a žádnou farnost ve městě, na níž by se mi něco takového stalo. Modlit se při spatření kteréhokoli kostela, který navštívím či kolem kterého projedu. Modlit se denně, zejména za svoje nemocné rodiče a za všechny nemocné, ať už o ně pečuje kdokoli. A zastavit se u vchodu do každého ošetřovatelského zařízení a říci: ‚Pokoj a milosrdenství Boží tomuto domu.‘ Po kázání se pomodlit a požádat o požehnání, a pomodlit se za kazatele.“ A k tomu přijal spoustu dalších závazků obdobné povahy.

Opakuji: člověk, jenž žije v duchu modlitby, tráví hodně času *na osamělých místech v intimním spojení s Bohem*. Právě skrze tuto úmyslnou angažovanost pro modlitbu se během dne napájejí a doplňují zřídla zbožnosti. Voda v nich pak zůstává čerstvá. I když obcování s Bohem poskytuje životní energii pro obnovu přirozených vlastností, naše duše „lnou k prachu“ a devocionální život má tendenci k formalismu – vyprazdňuje se, ztrácí duchovní obsah a vyčerpává se vnějším jednáním. Mistr nás na toto vážné nebezpečí upozorňuje a vysvětluje, že proti této neupřímnosti a pokrytectví v přístupu k Bohu je jen jediná obrana – horlivé procvičování soukromé modlitby.¹²

Za časů Společnosti přátel jednou přišel do shromáždění ctihodných lidí, kteří se sešli k bohoslužbě,

jeden ze starých přátel, „služebník Páně, ale navenek cizinec“. „Po nějaké době, během níž v duchu čekal na Pána, dostal příležitost promluvit. Všichni mlčeli, načez on zvolal formou výzvy: ‚Bud’ bdělý na stráži Páně.‘ Tato slova, pronesená mocí Boží, téměř na všechny shromážděné zapůsobila. Do jejich duší se vkradly velké obavy a děs. Po chvíli tento přítel promluvil znovu a pravil: ‚To, co říkám tobě, říkám všem. Bděte!‘ Pak se zase na nějakou dobu odmlčel. Celé shromáždění cítilo, že se muž nacházel v jakémsi výjimečně silném spirituálním stavu mysli. Všichni uvažovali, jaká forma učení to asi je, když hlas, který většina přítomných předtím nikdy neslyšela, promlouval s tak výraznou autoritou, že od ostatních vyžadoval, aby se podrobili jeho moci.“¹³

Kristův bojovníku, nacházíš se na území nepřítele.
„Bud’ bdělý na stráži Páně!“